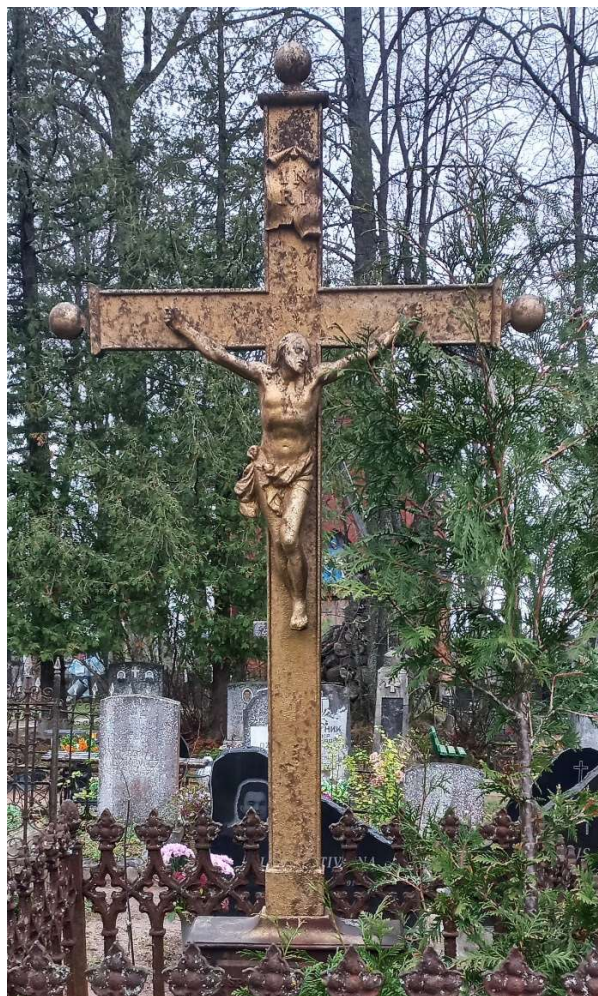

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
DOTYCZĄCY NAGROBKA ANNY Z RYCKÓW BENISŁAWSKIEJ
Z CMENTARZA KATOLICKIEGO W KRASŁWIU, ŁOTWA**

Autor opracowania: mgr Marta Butkiewicz Konserwator Dziej Sztuki

Zleceniodawca: Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa za Granicą POLONIKA

Brwinów 2024 r.

WSTĘP

Niniejsze opracowanie wykonano na zlecenie Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa za Granicą POLONIKA, z siedzibą w Warszawie przy ul. Antoniego Józefa Madalińskiego 101, 02- 549 Warszawa. Praca dotyczy nagrobka Anny z Rycków Benisławskiej z cmentarza katolickiego w Krasławiu na Łotwie i obejmuje:

- opis inwentaryzacyjny
- stan zachowania
- wnioski i założenia konserwatorskie
- program prac konserwatorskich
- dokumentację fotograficzną.

Opracowanie wykonano w oparciu o wizję lokalną oraz literaturę przedmiotu.

OPIS INWENTARYZACYJNY

Niniejszy obiekt znajduje się na cmentarzu katolickim przy ulicy Rezeknes 36 w Krasławiu na Łotwie (Rēzeknes iela 36, Krāslava, Krāslavas pilsēta, Krāslavas novads, LV-5601, Łotwa). Nagrobek usytuowany jest nieopodal kaplicy cmentarnej w sąsiedztwie grobu Marii z Benisławskich Żabiny. Czas powstania obiektu datuje się na 1876 rok lub później.

Stanowi miejsce pochówku Anny z Rycków Benisławskiej. Brak informacji na temat autora i odlewni, w której został wykonany. Pomnik mierzy 260 cm wysokości, jego szerokość wynosi 84 cm, głębokość 51 cm. Wymiary ogrodzenia: wys. 85 cm, szer. 100 cm, gł. 100 cm. Obiekt odlany został z żeliwa i posadowiony na granitowej podstawie.

Miejsce upamiętnienia oznaczone krzyżem, z przedstawieniem Chrystusa oraz tytułusem, na cokole i trzystopniowej podstawie. Otoczone niewielkich rozmiarów metalowym ogrodzeniem. Krzyż na cokoliku z ramionami zakończonymi nasadkami w kształcie kul. Cokół o profilowanych krawędziach górnych. Na frontowej ścianie cokołu tablica inskrypcyjna o ściętych ćwierćkolistych narożach. Napis odlany, wypukły. Z tyłu cokołu płytina z dekoracyjnymi narożami w formie czteroliścia.

Pełnoplastyczna rzeźba przedstawiająca Chrystusa Ukrzyżowanego wykonana została z metalu. Jezus zwisa na krzyżu na wyprężonych ramionach, jego korpus jest nieznacznie wygięty w kształcie litery S. Lewą nogę ma zgiętą w kolanie. Rzeźba z poprawnym zaznaczeniem modelunku anatomicznego, Podłużna głowa obrócona w lewo, twarz z zamkniętymi oczami oraz otwartymi ustami w grymasie bólu, broda i włosy delikatnie kręcone. Chrystus przepasany w biodrach krótkim, drapowanym perizonium. Nad głową Chrystusa umieszczony jest tytułus w formie chorągiewki z napisem „INRI”.

Metalowe ogrodzenie składa się z czterech przęseł połączonych słupkami. Każde przęsło tworzy dziewięć prętów połączonych u dołu poziomą listwą u góry dekoracją w formie czteroliści zakończonych stylizowanymi grotami w formie kwiatów. W narożach słupki zwieńczone stylizowanymi szyszkami.

Inskrypcja z cokołu (antykwą, majuskułą, pismo szeryfowe):

TU SPOCZYWAJĄ ZWŁOKI,/

Ś.P./

ANNY Z RYCKÓW/

BENISŁAWSKIEJ/
UR. 4 PAŹDZIERNIKA/
1784 ROKU/
UM: D. 14 SIERPNIA/
1876 ROKU/
POKÓJ JEJ DUSZY.//.

STAN ZACHOWANIA OBIEKTU

Stan zachowania eksponowanego, przez ok. 150 lat w warunkach zewnętrznych, obiektu jest zły. Nagrobek z krzyżem jest niestabilny konstrukcyjnie, pochyla się znacznie do przodu. Na metalowej powierzchni widoczne są liczne oznaki korozji atmosferycznej oraz mikrobiologicznej. Prawdopodobnie tego samego rodzaju zniszczenia znajdują się na wewnętrznych stronach cokołu oraz podstawy.

Powierzchnia metalu jest nierównomiernie chropowata, z miejscami korozji wżerowej i szczelinowej. Widoczne pęknięcie jednego z dolnych narożników tablicy inskrypcyjnej.

Krzyż wraz z rzeźbą i tytułusem pokryte zostały wtórnie warstwą barwną w kolorze złotym. Podczas malowania zabrudzone zostało zwieńczenie cokołu, które posiada nieestetyczne zacieki z farby.

Metalową powierzchnię pomnika oraz ogrodzenia pokrywają liczne nawarstwienia biologiczne w kolorze jasnoszarym, w szczególności kolonie mchów i porostów.

Pierwszy stopień podstawy wykonany w granicie jest częściowo zapadnięty w ziemię przez co dokładna analiza jego stanu zachowania możliwa będzie po demontażu pomnika. Obecnie widoczna część kamiennego elementu pokryta jest nawarstwieniami humusowymi oraz mikrobiologicznymi.

W obrębie pola grobowego, w narożniku z przodu ogrodzenia rośnie sporych rozmiarów tuja. Drzewko (najprawdopodobniej samosiejka) zaburza odbiór wizualny nagrobka, zacienia częściowo obiekt, a jej systemy korzeniowe mogą zagrażać stabilności konstrukcyjnej pomnika.

WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Podstawowym założeniem planowanych prac jest w pierwszej kolejności wykonanie konserwacji technicznej polegającej na stabilizacji pomnika. Następnym a niewątpliwie równie ważnym celem jest powstrzymanie procesów niszczących substancje zabytkowe i zabezpieczenie ich tak by przetrwały w jak najlepszym stanie kolejne lata w ekspozycji zewnętrznej.

Niezbędnym wydaje się demontaż całego pomnika wraz z ogrodzeniem i przewiezienie go do pracowni konserwatorskiej. Ułatwi to wykonanie odpowiedniego posadowienia, usprawni a jednocześnie podniesie jakość wykonywanych zabiegów.

Po zdemontowaniu pomnika należy dokonać dokładnych oględzin poszczególnych elementów, zwracając uwagę na wewnętrzną stronę metalowych fragmentów cokołu i podstawy oraz kamienny stopień. W razie konieczności doprecyzować proponowany program prac.

Wykonanie lub ewentualna naprawa fundamentu. W przypadku podjęcia decyzji o naprawie istniejącego posadowienia, należy zastosować technologie najbardziej zbliżone do pierwotnych.

Oczyszczenie powierzchni żeliwnych z produktów korozji, nawarstwień mikrobiologicznych oraz wtórnych przemalowań. Zabezpieczenie metalowych elementów warstwą antykorozyjną oraz podkładową i dekoracyjną w kolorze czarnym (mat). Montaż obiektu w miejscu jego pierwotnej ekspozycji.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Przed rozpoczęciem prac konserwatorskich oraz innych należy wykonać dokumentację fotograficzną oraz opisową obrazującą stan zachowania obiektu przed konserwacją. Prace dokumentacyjne powinny być prowadzone podczas całego procesu konserwacji.

1. Demontaż ogrodzenia oraz pomnika. Przewiezienie metalowych elementów obiektu do pracowni konserwatorskiej. Przeniesienie kamiennego stopnia podstawy na specjalnie przygotowane miejsce na cmentarzu.
2. Dokładna analiza stanu zachowania poszczególnych elementów w szczególności miejsc niewidocznych przed zdemontowaniem (kamienny stopień, wewnątrz cokołu oraz podstawy)

3. Oczyszczenie miejsca ekspozycji pomnika z niskiej i wysokiej roślinności (tuja) w obrębie pola grobowego.
4. Naprawa lub wykonanie nowego posadowienia pomnika.
5. Element granitowy
 - ✓ Osuszenie oraz wstępne oczyszczenie z luźnych nawarstwień. Dokładna ocena stanu zachowania.
 - ✓ Dezynfekcja preparatem biobójczym np. Glonosan firmy Remmers, Preventol RI 50 lub innym o podobnym spektrum działania.
 - ✓ Oczyszczenie powierzchni kamienia ze szkodliwych nawarstwień oraz zabrudzeń. Proponuje się użycie myjki ciśnieniowej na gorącą wodę. W razie konieczności (np. w przypadku występowania rdzawych zacieków) doczyszczanie metodą strumieniowo- ścierną przy użyciu piaskarki ze specjalnie dobranym (podczas prób) ścierniwem.
6. Elementy kamienne
 - ✓ Demontaż elementów metalowych na części składowe w celu precyzyjnego wykonania zabiegów oczyszczających i zabezpieczających
 - ✓ Wstępne oczyszczenie z luźnych nawarstwień i resztek farby.
 - ✓ Rekonstrukcja brakujących i uszkodzonych połączeń
 - ✓ Oczyszczenie powierzchni z produktów korozji żelaza oraz nawarstwień mikrobiologicznych. Początkowo umycie obiektu wodą pod ciśnieniem co pozwoli na usunięcie glonów i porostów. Doczyszczanie powierzchni metalu metodą strumieniowo- ścierną. Proces należy poprzedzić próbami mającymi na celu wybór najodpowiedniejszego rodzaju ścierniwa oraz ciśnienia pracy.
 - ✓ Próbny montaż metalowych elementów w celu wykrycia ewentualnych błędów lub braków.
 - ✓ Zabezpieczenie metalowych powierzchni warstwą antykorozyjną np. płynnym cynkiem.
 - ✓ Naniesienie warstwy farby podkładowej oraz nawierzchniowej w kolorze czarny mat.
7. Montaż obiektu w miejscu jego pierwotnej ekspozycji.

8. Uporządkowanie terenu wokół nagrobka.

Uwagi

Pole grobowe można zasadzić niską ozdobną roślinnością, pamiętając o jej okresowej pielęgnacji. Należy zwrócić uwagę by rośliny nie porastały pomnika i ogrodzenia.

9. Sporządzenie dokumentacji powykonawczej.

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Fot. nr 1. Nagrobek Anny z Rycków Benisławskiej z cmentarza katolickiego w Krasławiu, Łotwa. Widok ogólny, front.

Fot. nr 2. Nagrobek Anny z Rycków Benisławskiej z cmentarza katolickiego w Krasławiu, Łotwa. Widok ogólny, front.

Fot. nr 3. Nagrobek Anny z Rycków Benisławskiej z cmentarza katolickiego w Krasławiu, Łotwa. Widok ogólny, tył.

Fot. nr 4. Nagrobek Anny z Ryków Benisławskiej z cmentarza katolickiego w Krasławiu, Łotwa. Widoczny fragment podstawy, cokołu, ogrodzenia, tył.

Fot. nr 5. Nagrobek Anny z Ryków Benisławskiej z cmentarza katolickiego w Krasławiu, Łotwa. Fragment z przedstawieniem Chrystusa.

Fot. nr 6. Nagrobek Anny z Rycków Benisławskiej z cmentarza katolickiego w Krasławiu, Łotwa. Widoczny fragment podstawy, cokołu, ogrodzenia, przód.

Fot. nr 7. Nagrobek Anny z Ryków Benisławskiej z cmentarza katolickiego w Krasławiu, Łotwa. Widoczny fragment podstawy, cokołu, ogrodzenia, przód.

Fot. nr 8. Nagrobek Anny z Ryków Benisławskiej z cmentarza katolickiego w Krasławiu, Łotwa. Widoczny fragment z tablicą inskrypcyjną, front.

Fot. nr 9. Nagrobek Anny z Ryków Benisławskiej z cmentarza katolickiego w Krasławiu, Łotwa. Widoczna tylna ścianka cokołu.

Fot. nr 10. Nagrobek Anny z Rycków Benisławskiej z cmentarza katolickiego w Krasławiu, Łotwa. Widoczny fragment stopni podstawy, front.

Fot. nr 11. Nagrobek Anny z Rycków Benisławskiej z cmentarza katolickiego w Krasławiu, Łotwa. Widoczny fragment ogrodzenia, tył.